

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378+316.614-057.87

Анна Балюк

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID 0000-0003-1479-4473

DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/130-142

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СОЦІО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ

У статті представлено авторську структурно-функціональну модель професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю. Здійснено ретельний теоретико-методологічний аналіз існуючих зарубіжних та вітчизняних моделей професійної соціалізації студентів. Обґрунтовано структуру, етапи, критерії та педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю. Обговорено результати апробації структурно-функціональної моделі на практиці та експериментально доведено її ефективність.

Ключові слова: професіональна соціалізація, соціо-гуманітарний профіль, структурно-функціональна модель, магістратура, студент магістратури, структура, педагогічні умови, компоненти, етапи реалізації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства в умовах глобалізації, інформатизації та стрімких економічних перетворень відбувається зосередження уваги суспільства на соціальній сфері, розв'язанні проблем, пов'язаних із розвитком людини. Стрімкі зміни в національній системі освіти внаслідок приєднання України до Болонського процесу вимагають якісно нової організації навчання, спрямованої не лише на опанування фахових знань, умінь та навичок, а й формування професійної спрямованості, гармонійний соціально-психологічний розвиток особистості. Одним із основних завдань вищої школи є підготовка конкурентоспроможного та висококваліфікованого фахівця. Особливо гостро постають усі ці трансформації для майбутніх професіоналів, а саме студентів магістратури, які наразі знаходяться у процесі професійного становлення. Очевидно, що суспільство відчуває потребу в компетентних успішних фахівцях, однак це не є можливим без успішної професійної соціалізації.

Особливо гостро проблема професійної соціалізації постає для майбутніх фахівців соціо-гуманітарного профілю. Це пояснюється тим, що спеціальності зазначеного профілю входять до професій типу «людина-людина», де головним предметом праці є люди, що зумовлює специфіку

професійної підготовки таких фахівців. Успішна діяльність у площині професій цього типу вимагає сформованості комунікативної та конфліктологічної компетентності, гуманістичної спрямованості та емоційного інтелекту, що передбачає орієнтацію особистості на гуманістичні і смисложиттєві цінності, активізацію творчого потенціалу і здатності до саморозвитку, оптимізацію міжособистісної взаємодії, домінування суспільних та особистісних мотивів тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика професійної соціалізації в науці не є новою. Теоретичні аспекти професійної соціалізації були розглянуті в працях І. Бойчевської, О. Будник, М. Баретті, Д. Вейдмана, О. Онгіті, Е. Стейн, В. Радула, Д. Твейл та інших. Практичним аспектам професійної соціалізації присвячені дослідження А. Амірова, Р. Борисова, І. Воробйової, Е. Галімової, О. Копиці, В. Орел, Н. Перінської, О. Студенікіної та інших.

Проте, спеціальних досліджень, у яких розглядилися б моделі чи педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю, знайдено не було.

У контексті узагальнення провідних тенденцій позитивного педагогічного досвіду заслуговують на увагу підходи американських дослідників щодо розуміння феномену «професійна соціалізація».

Функціоналістичний підхід (П. Арткінсон, В. Вентворт, Дж. К. Вайдман, Р. Ван Скоттер, Д. Данн, П. Л. Кендалл, Р. Лінда, Р. Мертон, М. С. Ноулз, Г. Рідер, Р. Різ, В. П. Робінсон, В. К. Хой) надає перевагу соціальним структурам над індивідуальними вчинками. У межах цього підходу поведінка людини визначається переважно соціальним контекстом. Отже, професійна соціалізація розглядається як процес, «за допомогою якого індивіди засвоюють ставлення, переконання, цінності й навички, що необхідні для ефективної участі в організованому соціальному житті» (Dunn, Linda, Monica, 1994, с. 375). Зазначена теорія розглядає молодих фахівців як пасивних об'єктів, які не мають можливості реагувати на процес соціалізації. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що в межах функціоналістичного підходу студенти є пасивними спостерігачами процесу соціалізації, головною метою якої є передача знань про майбутню професію.

Інтерпретативний підхід (Е. В. Віттейкер, Х. С. Бекер, Т. Бехер, М. Елвессон, П. Найт, В. Л. Оулзен, А. Е. Остін, І. Х. Сімпсон, Б. Тебул, В. Тірні, П. Траулер) до соціалізації зосереджується на людському факторі та розглядає новачків як активних агентів у процесі соціалізації, які мають потенціал активно шукати необхідну інформацію або розробляти стратегії для подолання невпевненості й невизначеності (Teboul, 1984, с. 191). З практичної точки зору, студенти беруть участь у побудові ідентичності, яка, на їхню думку, «працюватиме» та буде доречною в новому культурному

контексті. Інтерпретивісти стверджують, що студенти не є «жертвами системи», а мають зробити власний вибір, із яким їм має допомогти організація. Професійна соціалізація – це не статичний процес, у якому новачки лише отримують враження від організації; навпаки, це динамічний процес, у якому молоді фахівці приносять власний досвід, цінності та ідеї в організацію (Artkinson, 1983; Simpson, 1979; Tierney, 1997). Погоджуємося з ідеями В.Тірні (Tierney, 1997) з приводу того, що професійна соціалізація – це двосторонній процес, у якому індивіди чинять вплив та піддаються впливу соціалізуючої організації.

За повної протилежності, на перший погляд, функціоналістичного та інтерпретативного підходів, між ними існує і схожість. Обидва розглядають соціалізацію як процес, за допомогою якого особистість бере участь у рольовому навчанні, що призводить до пристосування (адаптації) особистості до культури професії (Ongiti, 2012, с. 38).

Головним у критичному підході (Баретті, Болстер, Вентворт) є усвідомлення здатності критикувати те, що приймається як належне в повсякденному житті (клас, стать та стосунки). Суттєвого значення набуває соціальна трансформація, спрямована на підвищення справедливості, рівності, свободи та людської гідності. Реальність розглядається як соціально створена та стійка. Основою критичного підходу є рефлексивність, яку не знайдено в інших парадигмах (Zeichner, Gore, 1990).

Отже, розглянуті три підходи мають велике значення для професійної соціалізації студентів магістратури. Функціоналістичний підхід наголошує на соціальній структурі, інтерпретативний підхід більш стосується людських ресурсів. Критичний – визнає два підходи, але вводить аспект рефлексивності та соціальної справедливості.

Ураховуючи вищевикладене, під професійною соціалізацією студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю ми розуміємо двосторонній процес включення у професійне середовище, у результаті якого особистість засвоює знання, уміння, навички та паттерни поведінки, що дозволяють їй бути компетентним фахівцем певної соціо-гуманітарної галузі та повноправним членом тієї соціальної групи, до якої належить її професія.

Мета дослідження полягає в розробці та апробації моделі професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю.

Для досягнення мети у процесі дослідження було використано комплекс **методів**: *теоретичні*: вивчення, аналіз, синтез та порівняння положень філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури з теми дослідження; узагальнення, абстрагування, класифікація та систематизація одержаної інформації з метою визначення критеріїв оцінювання рівнів професійної соціалізації, її показників; логіко-системний, порівняльний, моделювальний аналіз для виокремлення педагогічних умов, що сприяють досліджуваному процесові, та розробки моделі

професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю; *емпіричні*: діагностичні (бесіди, анкетування, тестування), обсерваційні (пряме й непряме спостереження) з метою діагностики рівнів професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю; *експериментальні*: педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) з метою визначення ефективності запропонованих педагогічних умов та моделі їх реалізації; *статистичні*: параметричний t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок.

Виклад основного матеріалу. Моделювання – загальнонауковий метод опосередкованого пізнання за допомогою об'єктів-замінників (моделей), що передбачає побудову, дослідження й застосування моделі (Галузьяк, 2007). Розглянемо існуючі моделі професійної соціалізації.

Модель Сімпсона (Simpson, 1979) містить три стадії професійної соціалізації. На першій – увага приділяється професійності виконання спеціальних фахових завдань. На другій стадії відбувається звернення за допомогою до значущих людей із оточуючого професійного середовища. А третя стадія передбачає інтерналізацію цінностей професійної групи та прийняття її правил.

Модель Хіншо (Hinshaw's Model) складається з трьох фаз. Протягом першої фази здійснюється перехід від прогнозованих рольових очікувань до реальних ролей у соціальній групі. Друга фаза містить два компоненти. Перший – це звернення до авторитетних колег. Другий компонент – здатність помічати невідповідності між прогнозованими ролями та тими ролями, які виконують авторитетні колеги. Зазначена фаза може містити сильні емоційні реакції внаслідок конфлікту між очікуваннями та реальністю. Третя фаза – це інтерналізація рольових цінностей та поведінки (De Swardt, 2012).

Вайдман, Твейл і Штайн (Weidman, Twale, Stein, 2001) розробили модель професійної соціалізації вчителя, у якій виокремлюються формальна та неформальна соціалізація. Соціалізаційними процесами, на думку дослідників, є інтеракція, інтеграція та навчання. Формальна професійна соціалізація здійснюється насамперед через навчання, а неформальна – через взаємодію.

Модель Коухена (Cohen, 1981) пропонує чотири етапи професійної соціалізації: 1) одностороння залежність; 2) негативізм/незалежність; 3) залежність/взаємність; 4) взаємозалежність. На першому етапі особа цілком покладається на зовнішній авторитет, майже не ставить запитань, критичний аналіз майже відсутній. На другому етапі розширюються можливості критичного мислення, що призводить до появи сумнівів щодо абсолютного авторитету, когнітивного бунту. На третьому етапі студенти навчаються перевіряти концепції, ідеї, моделі, приймаючи одні та відкидаючи інші; спільно працювати та ділитися з іншими; оцінювати

аргументовано й обґрунтовано. На останньому етапі розвивається здатність приймати рішення колегіально, а також професійно-рольова ідентичність.

О. Югфельд створила структурно-функціональну модель професійної соціалізації студента в умовах соціального партнерства, яка складається з цільового, програмно-методичного та діагностико-результативного компонентів. Виокремлено рівні професійної соціалізації (високий, середній, низький), які діагностували за допомогою таких критеріїв, як професійна компетентність студента, готовність до самостійної професійної діяльності, професійна адаптованість, ступінь задоволеності роботодавців і соціального партнера якістю підготовки студента (Югфельд, 2015).

С. Разуваєв пропонує модель професійної соціалізації майбутнього фахівця в умовах багаторівневого освітнього комплексу, яка складається з численних підмоделей: рівні системи професійної соціалізації студентів у багаторівневому освітньому комплексі; рівні системи професійної соціалізації студентів у навчально-професійній діяльності; комплекс умов ефективності професійної соціалізації; етапи професійної соціалізації та їх зміст; критерії й показники професійної соціалізації майбутніх фахівців (Разуваєв, 2013).

Організаційно-педагогічна модель професійної соціалізації студентів у системі середньої професійної освіти О. Копиці містить такі структурні компоненти: мотиваційно-ціннісний, орієнтований на активізацію власного ресурсного потенціалу студентів для проектування індивідуальної соціалізаційної траєкторії і кар'єрного росту в конкретному виді професійної діяльності; змістовий, що забезпечує присвоєння майбутнім фахівцем соціальних норм та цінностей, властивих професійному середовищу певного профілю в поєднанні з професійним самовизначенням та самоактуалізацією; технологічний, що проектує поетапну підготовку конкурентоздатного фахівця на основі організації освітнього процесу у взаємодії з професійним співтовариством; рефлексивно-оцінний, що дозволяє виявити можливості професійного й особистісного становлення майбутнього фахівця на основі розвитку його професійно-значущих якостей, психологічної та особистісної компетентності. Педагогічними умовами, що забезпечують ефективність реалізації зазначеної моделі є: формування професійно зорієнтованого освітнього середовища за допомогою соціального партнерства навчальних закладів, організацій та підприємств; використання професійно зорієнтованих технологій навчання; забезпечення психолого-педагогічного супроводу процесу соціалізації студентів з урахуванням особистісних особливостей професійного становлення (Копиця, 2011).

Згідно з теоретичною моделлю В. Клименка, складовими процесами професійної соціалізації особистості є професійне становлення індивіда та соціальне становлення особистості. Професійне становлення індивіда відбувається за допомогою професійних намірів, вибору професії (спеціальності), професійного навчання, професійного самовизначення,

входження до професійно-трудової сфери. Соціальне становлення особистості передбачає засвоєння соціального досвіду: системи знань, умінь і навичок; соціальний норм і ролей; ціннісних орієнтацій; зразків поведінки; культурних цінностей. До критеріїв ефективності професійної соціалізації належить засвоєння основної освітньої програми закладу вищої освіти, сформованість професійно значущих якостей, сформованість соціально-особистісних якостей, професійна ідентичність. Фактори професійної соціалізації поділяються на суб'єктивні (внутрішні) та об'єктивні (зовнішні), які, у свою чергу, розглядаються на макрорівні та мезорівні. Під суб'єктивними факторами розуміють професійні установки особистості: соціальні та професійні установки; ціннісні орієнтації; професійну спрямованість. Серед факторів макрорівня виділяють інституалізацію системи навчання; сформованість професійного середовища; рівень зарплатні тощо. Інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти; діяльність засобів масової інформації; основні компоненти навчально-виховного процесу закладу вищої освіти виступають факторами мезорівня (Клименко, 2012).

На основі ретельного критичного аналізу вищезазначених моделей та іншої науково-методичної літератури, під час створення власної структурно-функціональної моделі зважали на те, що професійна соціалізація – це процес, який містить відповідні складники й реалізується за певними етапами.

Структуру професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю можна представити як ланцюг взаємопов'язаних компонентів: професійного, когнітивного, поведінкового та особистісного (рис. 1).

Рис. 1. Модель професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю

Розглянемо кожний компонент більш детально. *Професійний компонент* містить сукупність професійних умінь та якостей, що зумовлюють ефективність реалізації професійних функцій, та відображає систему мотивів, ціннісних орієнтацій і смислових установок майбутнього фахівця, які визначають загальну професійну спрямованість, характер та успішність професійної взаємодії. Провідна функція цього компоненту полягає у глибокому розумінні майбутнім фахівцем цінностей освіти, знань, навчання, розвитку; необхідності осмислення студентами магістратури нагальної потреби професійної соціалізації.

Професійний компонент усебічно характеризує ставлення студентів магістратури до професійної діяльності взагалі та професійної соціалізації зокрема.

Отже, професійний компонент, на нашу думку, включає в себе професійну спрямованість; усвідомлення значущості професії; мотивацію на досягнення успіху у професійній діяльності; потребу у професійній самореалізації.

Когнітивний компонент передбачає необхідність розуміння майбутніми фахівцями сутності та значущості професійної соціалізації, ідей професійного розвитку та саморозвитку, усвідомлення мотивації успіху, здійснення якісної науково-дослідної діяльності, що є запорукою успішності професіонала. Він характеризується сформованими та керованими процесами мислення, системою когнітивних стратегій пізнання професійно-фахової теорії та практики, що забезпечують створення нового продукту у формі особистісного знання та його компетентне використання. До складу запропонованого компонента входять знання щодо особливостей професії, фахові знання, здатність до саморозвитку, дослідницькі вміння.

Поведінковий компонент являє собою сукупність умінь, що забезпечують ефективну професійну взаємодію. Сюди відносимо наявність професійної позиції, організаційно-комунікативних знань, емоційну саморегуляцію й уміння працювати в команді.

Особистісний компонент представлений комплексом індивідуально-психологічних характеристик, що сприяють успішній професійній соціалізації на особистісному рівні. До них відносимо: професійний імідж, толерантність, морально-вольові якості, конфліктоусталеність.

Зазначимо, що компоненти професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю пов'язані між собою внутрішніми зв'язками, що забезпечує її інтегративний характер.

Для визначення рівня професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю в межах її компонентної структури визначено настановний, знаннєвий, діяльнісний та індивідуальний критерії з відповідними показниками.

Настановний критерій обрано з огляду на те, що всім видам діяльності притаманна мотивація до її здійснення. Для того, щоб виконувати діяльність на високому професійному рівні, майбутні фахівців повинні бути вмотивовані на неї, усвідомлювати її значущість і мати бажання досягти професійних успіхів. За настановним критерієм визначається наявність у студентів професійної спрямованості; усвідомлення значущості професії; наявність мотивації на досягнення успіху у професійній діяльності; наявність потреби у професійній самореалізації.

Знаннєвий критерій є не менш важливим. Для висококваліфікованого фахівця, будь то вчитель чи перекладач, психолог чи журналіст, украй необхідними є фахові знання та вміння науково-дослідної роботи. Показниками цього критерію є обізнаність із особливостями професійної діяльності; наявність фахових знань; здатність до саморозвитку; сформованість дослідницьких умінь.

Діяльнісний критерій передбачає діагностування таких показників, як наявність професійної позиції, організаційно-комунікативних умінь, умінь емоційної саморегуляції, умінь працювати в команді.

Доцільним у низці критеріїв діагностування професійної соціалізації є індивідуальний, що передбачає наявність певних індивідуально-особистісних характеристик. Його показниками виступають наявність професійного іміджу; толерантності; морально-вольових якостей; конфліктоусталеності.

Окреслимо рівні діагностики професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю. *Низький рівень* характеризується прогалинами у знаннях, низьким рівнем мотивації до навчання та соціалізації, неготовністю до професійної діяльності й небажанням працювати за фахом, а також нерозумінням сутності та важливості професійної соціалізації. *Середньому рівню* притаманні досить ґрунтовні знання з фахових дисциплін, середній рівень мотивації до навчання, але такий, що не виходить за межі навчального процесу, а також розуміння необхідності саморозвитку для повноцінної соціалізації. *Достатньому рівню* властиві поглиблені знання з усіх предметів, що виходять за межі навчальних програм, прагнення до саморозвитку, самореалізації у професії, високий рівень мотивації до набуття знань та професійної соціалізації, розуміння її важливості.

Розглянемо педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю. Під педагогічними умовами ми розуміємо зовнішні та внутрішні обставини, які впливають на методи й форми організації навчально-виховного процесу в педагогічному закладі вищої освіти. Таким чином, педагогічні умови професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю – це ті обставини, які забезпечують ефективність і результативність названого процесу. До них

належать: забезпечення мотиваційної настанови магістрантів соціо-гуманітарного профілю на професійну соціалізацію; організація практико-зорієнтованої діяльності професійного спрямування під час вивчення психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін; педагогічний супровід професійної соціалізації магістрантів соціо-гуманітарного профілю.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (соціально-гуманітарний факультет, факультет іноземних мов, філологічний факультет) та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Навчально-науковий інститут педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації). Вибірку дослідження склав 241 студент.

Реалізація моделі проходила в чотири етапи. На теоретико-інформаційному здійснювався вплив на когнітивний компонент професійної соціалізації студентів шляхом викладання спецкурсу «Основи професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю». У межах такої роботи студентів було озброєно знаннями щодо сутності, структури, алгоритму професійної соціалізації. На другому етапі – діяльнісно-репродуктивному – студенти набували досвіду професійної соціалізації шляхом проходження спеціальних тренінгів. На цьому етапі здійснювався розвивальний вплив на професійний компонент професійної соціалізації. Третій етап – креативно-практичний – був покликаний виразити поведінковий компонент професійної соціалізації під час проходження практики. На четвертому етапі – рефлексивно-інтерпретативному – здійснювався вплив на особистісний компонент шляхом розвивального впливу на індивідуальну сферу.

Упровадження педагогічних умов відбувалося комплексно в освітньому процесі закладу вищої освіти: на інтерактивних лекціях під час вивчення фахових дисциплін; на семінарських, практичних заняттях та тренінгах за допомогою кейсів, портфоліо, ділових та рольових ігор, бесід, диспутів, мозкових штурмів, педагогічних консиліумів, індивідуальних та групових творчих завдань, сократових запитань, когнітивних мап, імідж-карт, профсоціограм; під час педагогічної практики та самостійної науково-дослідної роботи студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю.

Унаслідок експериментального впровадження моделі професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю виявилися значні позитивні зміни в рівні професійної соціалізації, на що вказують контрольні вимірювання, що були проведені на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту з упровадження розробленої моделі

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Низький	58	50	14	12,2	60	47,5	47	37,3
Середній	43	37	77	67	49	39	62	49,2
Достатній	15	13	24	20,8	17	13,5	17	13,5

Результати діагностування на констатувальному етапі експерименту за рівнями професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю розподілилися в такий спосіб: 50 % студентів ЕГ та 47,6 % КГ характеризувалися низьким рівнем. Середній рівень був притаманний 37 % студентам ЕГ та 39 % КГ. Достатній рівень був властивим 13 % студентів ЕГ та 13,5 % – КГ.

Рівень професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю на прикінцевому етапі виявився таким: в ЕГ зафіксовано 20,8 % студентів із достатнім рівнем професійної соціалізації (у КГ – 13,5 %). Водночас, 67 % студентів ЕГ продемонстрували середній рівень (у КГ – 49,2 %). Низький рівень готовності до професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю було виявлено у 12,2 % студентів ЕГ (у КГ – 37,3 %).

Показники професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю на констатувальному та прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в експериментальній групі, а в контрольній групі – змінилися незначно.

Для визначення ефективності розробленої моделі було знайдено та проаналізовано параметричний критерій Стюдента для незалежних вибірок (табл. 2). Було виявлено відсутність статистично значущих відмінностей між контрольною та експериментальною групами на констатувальному етапі та наявність статистично значущих відмінностей на прикінцевому етапі експерименту. Ураховуючи те, що значення t-критерію від'ємне ($t=-4,5$), можна говорити про статистично значуще зростання значень інтегративного показника професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю після проведення експерименту.

Дані середніх значень та статистично значимі відмінності за інтегративним показником професійної соціалізації на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту з упровадження розробленої моделі

Групи		Інтегративний показник професійної соціалізації	
		До	Після
Контрольна	\bar{x}	29,84	31,09
Експериментальна	\bar{x}	29,52	35,75
	t	28,5	-4,5
	p	-	0,001

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, аналізуючи одержані дані, можна зробити висновок про те, що послідовне впровадження розробленої моделі професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профілю сприяло формуванню в магістрантів готовності до професійної соціалізації, що є доказом її дієвості.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці технології розвитку професійної соціалізації студентів магістратури; обґрунтуванні системи підготовки викладачів до реалізації цієї технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузяк, В. М., Сметанський, М. І., Шахов, В. І. (2007). *Педагогіка*. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика» (Haluziak, V. M., Smetanskyi, M. I., Shakhov, V. I. (2007). *Pedagogy*. Vinnytsia: "State cartographic factory").
2. Клименко, В. А. (2012). Профессиональная социализация студентов: структурно-функциональная модель. *Социологический альманах*, 3. Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=19042283> (Klymenko, V. A. (2012). Professional socialization of students: structural and functional model. *Sociological Almanac*, 3. Retrieved from: <https://elibrary.ru/item.asp?id=19042283>).
3. Копыця, Е. А. (2011). Педагогические условия профессиональной социализации студентов в образовательном процессе вуза (дис... канд. пед. наук). Москва (Kopytsia, Ye. A. (2011). *Pedagogical conditions of students' professional socialization in the education process of professional high schools*. (PhD thesis). Moscow).
4. Разуваев, С. Г. (2013). Модель профессиональной социализации будущего специалиста технического профиля в условиях многоуровневого образовательного комплекса. *Научный журнал КубГау*, 85 (01). Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2013/01/pdf/31.pdf> (Razuvaiev, S. H. (2013). Model of the future technical specialist's professional socialization under the conditions of multilevel educational complex. *KubGau Scientific Journal*, 85 (01). Retrieved from: <http://ej.kubagro.ru/2013/01/pdf/31.pdf>).
5. Югфельд, Е. А. (2015). Модель профессиональной социализации студента в условиях социального партнерства. *Интернет-журнал «Наукосзнание»*, 7 (4). Режим доступа: http://naukovedenie.ru/PDF/48PV_N415.pdf (Yuhfeld, Ye. A. (2015). Model of

students' professional socialization under the conditions of social partnership. *Internet-journal "Scientific Knowledge"*, Vol. 7 (4). Retrieved from: <http://naukovedenie.ru/PDF/48PV N415.pdf>).

6. Artkinson, P. (1983). The reproduction of the professional community. In Dingwall Robert and Lewis Philip, (Eds). *The sociology of the profession: Lawyers, doctors and others*, (pp. 224–241). New York: St. Martin's Press.

7. Cohen, H. A. (1981). *The nurse's quest for a professional identity*. Menlo Park: Addison-Wesley.

8. De Swardt, H. C. (2012). *Guideline for Professional Socialization of Student Nurses* (Thesis). University of South Africa.

9. Dunn, D., Linda, R. & Monica, S. A. (1994). New Faculty Socialization in the academic workplace. In Smart, C. (Ed.), *Higher Education: Theory and Research, Volume 10*, (pp. 374–416). New York: Agathon.

10. Ongiti, O. K. (2012). Professional Socialization of Graduate Students: A give-and-take process. *Business Management Dynamics*, 1 (10), 33–40.

11. Simpson, I. H. (1979). *From student to nurse*. New York: Cambridge University Press.

12. Teboul, B. (1984). Facing and coping with uncertainty during organizational encounter. *Management Communications Quarterly*, 8 (2), 190–224.

13. Tierney, W. (1997). Organizational socialization in higher education. *Journal of Higher Education*, 68 (1), 1–6.

14. Trowler, P., & Knight, P. (1998). *Academics Responding to Change: New Higher Education Frameworks and Academic Cultures*. Buckingham: Open University Press/SRHE.

14. Weidman, J. C., Twale, D. J., & Stein, E. L. (2001). Socialization of graduate and professional students in higher education. *ASHE-ERIC Higher Education Report*, 28 (3), San Francisco: Calif.

15. Zeichner, K. M., and Gore, J. M. (1990). Teacher Socialization. In *Handbook of Research on Teacher Education*. New York: Macmillan Publishing Company.

РЕЗЮМЕ

Балюк Анна. Особенности профессиональной социализации студентов магистратуры социо-гуманитарного профиля: структурно-функциональная модель.

В статье представлена авторская структурно-функциональная модель профессиональной социализации студентов магистратуры социо-гуманитарного профиля. Проведен тщательный теоретико-методологический анализ существующих зарубежных и отечественных моделей профессиональной социализации студентов. В работе обоснованы структура, этапы, критерии и педагогические условия профессиональной социализации студентов магистратуры социо-гуманитарного профиля. Описаны результаты апробации структурно-функциональной модели на практике, экспериментально доказывающие ее эффективность.

Ключевые слова: профессиональная социализация, социо-гуманитарный профиль, структурно-функциональная модель, магистратура, студент магистратуры, структура, педагогические условия, компоненты, этапы реализации.

SUMMARY

Baliuk Anna. Peculiarities of professional socialization of master's degree students majoring in social studies and humanities: structural and functional model.

The paper deals with the peculiarities of professional socialization of Master's degree students majoring in social studies and humanities. The research is focused on the development and testing of a model of professional socialization of Master's degree students majoring in social studies and humanities. The following research methods were used: the theoretical ones involved reviewing, comparing, generalizing, classifying, and systematizing scientific information on the issue; the empirical ones involved diagnostic methods (interviewing, questioning), observation (its direct and indirect types); a pedagogical experiment (summative and formative stages); as well as statistical methods (Student's t-test). According to the results of the carried out theoretical study, a model of professional socialization of Master's degree students majoring in social studies and humanities has been developed. Its main elements are as follows: aim, professional socialization components (professional, cognitive, behavioral, and personal), implementation stages (theoretical, reproductive, practical, and reflexive), criteria (attitude, knowledge, activity, and individual), as well as pedagogical conditions (motivating Master's degree students majoring in social studies and humanities for professional socialization; organizing practice-based activities when teaching psycho-pedagogical and profession-related subjects; pedagogical support of Master's degree students' professional socialization), means of their implementation, and a result. The experiment was conducted at South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy and Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. The total number of the respondents involved in the research was 241 Master's degree students, who were randomly divided into control and experimental groups. The experimental group students were taught according to the proposed model of professional socialization, and the control group students took traditional Master's degree program without any changes. The conducted pedagogical experiment has confirmed the efficiency of the developed model making it possible to conclude that its successive implementation into the educational process makes Master's degree students majoring in social studies and humanities more professionally socialized, which will help them to become consummate professionals in the future. In our further research, it is planned to develop a Master's degree students' professional socialization technology as well as to substantiate the training program for university teachers for its implementation.

Key words: professional socialization, social studies and humanities, structural and functional model, master program, master-degree students, structure, pedagogical conditions, components, implementation stages.

UDC 378:371:78

Nataliia Bilova

South Ukrainian national pedagogical university

named after K. D. Ushynky

ORCID ID 0000-0001-7147-2433

DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/142-154

POLYCULTURAL DIMENSION OF ART EDUCATION

In the article the polycultural dimension of art education is characterized. The thesaurus of the problem under study is highlighted, the theoretical foundations of polycultural art education are identified and the pedagogical context of formation of the